

Βικτωριανή φαντασμαγορία

Το πιο σκοτεινό μυθιστόρημα και το ημιτελές αστυνομικό αριστούργημα του δημοφιλέστερου Βρετανού συγγραφέα

Παρότι την περίοδο αυτή την τιμητική του έχει, λογικά, το «Πνεύμα των Χριστουγέννων», δύο άλλα ιδιαίτερως σημαντικά έργα του Ντίκενς (1812 - 1870) μεταπορίζουν το ενδιαφέρον μας: ένα βιβλίο - σταθμός για τη δημιουργία του Ντίκενς, που σηματοδοτεί μια αλλαγή τόνου, ένα σκοτεινίασμα της οπτικής του και θεωρείται το σημαντικότερο ίσως μυθιστόρημά του, ο «Ζοφερός οίκος» και το ημιτελές αστυνομικό του μυθιστόρημα «Το μυστήριο του Εντουν Ντρουντ», που έχει βάλει τόσους και τόσους συγγραφείς σε πειρασμό να το ολοκληρώσουν – με τελευταίο τον Γάλλο Ζαν-Πιερ Ολ και το «Ποιος σκότωσε τον Εντουν Ντρουντ» (έπις εκδ. Εστία).

«Ολόκληρο το σύμπαν του Ντίκενς, η φαντασμαγορία του Λονδίνου και το όραμα της Αγγλίας που τον συνέχει, αναδυέται στον «Ζοφερό Οίκο» με μια διαύγεια και συγκίνηση που ξεπερνούν το υπόλοιπο έργο του, πριν και μετά απ' αυτό», λέει ο Χάρολντ Μπλουμ για τον «Ζοφερό οίκο», ενώ ο Ντίκενς συναγωνίζεται κατά τη γνώμη του σε επίπεδο επιτευγμάτων τον Τσόσερ και τον Σαίξπηρ - η ανώτατη μπλουμική τιμή. Και είναι αλήθεια ότι η σύγχρονη κριτική - εφόσον ένα κομμάτι των συγκαρινών του έργου κριτικών του υποδέχτηκαν μάλλον αρνητικά - συγκλίνει με το κοινό της εποχής του, που εξάντλησε το πρώτο τεύχος σε μία μόλις μέρα, αλλά και εκείνους τους κριτικούς, όπως ο Τζον Φόρστερ, που το επαίνεσαν: ο «Ζοφερός οίκος» δεν θεωρείται σήμερα

απλώς ένα σπουδαίο μυθιστόρημα του Ντίκενς, αλλά ένα από τα σπουδαιότερα βικτωριανά έργα.

Ο Ντίκενς δημοσιεύει τον «Ζοφερό οίκο» σε είκοσι συνέχειες, από τον Μάρτιο του 1852 ως τον Σεπτέμβριο του 1853. Το 1851 ήταν γι' αυτόν μια δύσκολη χρονιά, είχε χάσει την οκτώ μηνών κόρη του και τον πατέρα του και η γυναίκα του είχε υποστεί νευρικό κλονισμό. Στην πραγματικότητα, το έργο γράφεται σχεδόν εκ παραλλήλου με τη δημοσίευσή του: αρχίζει να γράφει τον Νοέμβριο του 1851 και τελειώνει τον Αύγουστο του 1853. Το 1852 φωτίζεται από την απαρχή της έκδοσης και τη γέννηση ενός γιου, αλλά και τον ενθουσιασμό των αναγνωστών που φτάνουν τους 35.000 ανά τεύχος.

«Λονδίνο. Η γιορτή του Αγίου Μιχαήλ μόλις πέρασε και ο Αρχιδικαστής κάθεται στο Λίνκολνς Ινν Χολ. Αμείλικτος καιρός του Νοεμβρίου. Τόση λάσπη στους δρόμους, λες και τα νερά μόλις αποσύρθηκαν από την όψη της γης και δεν θα ήταν περίεργο να δει κανείς έναν Μεγαλόσαυρο, γύρω στα σαράντα πόδια μήκος, να περπατάει βαριά σαν γιγάντια σαύρα στο Χόλμπορν Χιλ. Ο καπνός κατεβαίνει από τις καμινάδες σχηματίζοντας ένα απαλό μαύρο ψιχάλισμα, οι τουλούπες της αιθάλης είναι μεγάλες σαν ώριμες κιονονιφάδες – που φόρεσαν τα πένθιμά τους, θάρρεις, για τον θάνατο του ήλιου. Τα σκυλιά δεν ξεχωρίζουν μέσα στη λάσπη. Τα άλογα είναι σε λίγο καλύτερη μοίρα: πιτσιλισμένα ως τις παρωπίδες τους. [...] Ομίχλη παντού. [...] Το τσουκτερό απόγευμα είναι πιο τσουκτερό, η πυκνή ομίχλη πιο πυκνή και οι λασπωμένοι δρόμοι πιο λασπωμένοι από ποτέ...» Είναι η πρώτη σελίδα του βιβλίου και η σκοτεινιά, η θαμπάδα, η λάσπη που τόσο ωραία περιγράφει είναι επίσης τα γνωρίσματα της υπόθεσης Τζαρνντάις και Τζαρνντάις, μιας δαιδαλώδους, ατέρμονης υπόθεσης στον καφκικό λαβύρινθο του Τσάνσερι, του δικαστηρίου που ασχολείται με οικονομικές διαφορές – μια γεύση του οποίου είχε και ο ίδιος ο Ντίκενς το 1844, όταν κέρδισε δίκη για πνευματικά δικαιώματα του «Πνεύματος των Χριστουγέννων», αλλά αναγκάστηκε να πληρώσει τα δικαστικά έξοδα επειδή οι αντίδοι κήρυξαν πτώχευση. Είναι όμως και τα γνωρίσματα της αγγλικής κοινωνίας στο σύνολό της, την οποία ανατέμνει όπως πάντα ο Ντίκενς, δίνοντας ιδιαίτερο βάρος στη φτώχεια και διερρωμένους περί των αιτίων της.

Εχοντας βγει από πολύ μικρός στη βιοπάλη, ο Ντίκενς είχε δουλέψει και ως στενογράφος στα δικαστήρια, εξ' ου και η άριστη γνώση της λειτουργίας τους. Δεν είναι τυχαίο ότι το έργο του αποτέλεσε την πρώτη ύλη για μελέτες σχετικές με το νομικό σύστημα της Αγγλίας, καθώς εξέφρασε με τον καλύτερο τρόπο τη μεγάλη λαϊκή δυσανεμία όσον αφορά τον συγκεκριμένο θεσμό, που οδήγησε στη μεταρρύθμισή του την εποχή που γραφόταν ο «Ζοφερός οίκος». Το ενδιαφέρον του βιβλίου, όμως, δεν έγκειται μόνο στην απεικόνιση του καφκικού λαβυρίνθου του Τσάνσερι. Αντιθέτως, έγκειται στη συναίρεση στοιχείων από πολλές υποκατηγορίες του μυθιστορηματικού, σε μια πολυδαίδαλη πλοκή που συνδυάζει τα πραγματικά με τα φανταστικά πρόσωπα και μπορεί να διαβαστεί τόσο ως αναπλάσταση όσο και ως ερμηνεία μιας εποχής. Έτσι, με εναλλαγή πρωτοπρόσωπων και τριτοπρόσωπων αφηγήσεων έχουμε νόμιμους και παράνομους έρωτες, νόθα κι ορφανά παιδιά, οικονομικές καταστροφές, φόνους. Η λαϊκή

Εχοντας βγει από πολύ μικρός στη βιοπάλη, ο Ντίκενς είχε δουλέψει και ως στενογράφος στα δικαστήρια, εξ' ου και η άριστη γνώση της λειτουργίας τους.

Ντέντλοκ, κεντρικό πρόσωπο του μυθιστορήματος, ακούει στις πρώτες ήδη σελίδες τον νομικό σύμβουλό της Τάλινγκχορν να αναλύει τις εξελίξεις όσον αφορά την περιβόητη υπόθεση Τζαρνντάις και κεραυνοβολείται στα κείμενα που της δείχνει αναγνωρίζοντας τον γραφικό χαρακτήρα του εραστή της, τον οποίο είχε χάσει, όπως και το παιδί τους, την Εστερ. Έτσι ξεκινάει το ένα νήμα της πλοκής, της ανεύρεσης του λοχαγού Χόντον και της Εστερ, που μέσα από διάφορες περιπλοκές, στις οποίες σημαντικό ρόλο παίζει τόσο ο κύριος Τάλινγκχορν όσο και η φθονερή καμαριέρα της λαίδης Ορτάνς, θα οδηγήσουν στον θάνατο της λαίδης. Η Εστερ μεγαλώνει με τη θεία της και στη συνέχεια βρίσκεται στον Ζοφερό οίκο, το σπίτι του Τζαρνντάις, δεν πιστεύει στον εαυτό της αλλά σιγά-σιγά συνειδητοποιεί την αξία και τη δύναμή της και κερδίζει την ευτυχία. Αυτή η διαδρομή της παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον στο πλαίσιο των ηρωίδων της εποχής, ενώ η κοινωνική κριτική συνδυάζεται με τον επιστημονισμό της εποχής: ο σπιτονοικοκύρης του λοχαγού που πλέον ονομάζεται «Κανένανς»/Nemo, ο Κρουκ, πεθαίνει αυτοαναφλεγόμενος, υποτίθεται από το ποτό – ή από το «κακό» με το οποίο ταυτίζεται, παρότι στα χαρτιά του κρύβει εντέλει τη λύση της υπόθεσης Τζαρνντάις.

Στον «Ζοφερό οίκο» ο Ντίκενς εισάγει έναν από τους πρώτους αστυνόμους της αγγλικής λογοτεχνίας. Στο «Εντουίν Ντρουντ» γράφει ένα κανονικό αστυνομικό μυθιστόρημα, έχοντας μια εμπνευσση για την οποία ήταν πάρα πολύ περήφανος, όπως έλεγε, αλλά την οποία δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει. Εχουμε τα έξι από τα δώδεκα κεφάλαια του μυθιστορήματος και φυσικά λείπουν τα σημαντικότερα, αυτά που εξικνιάζουν το μυστήριο της εξαφάνισης του Εντουίν Ντρουντ, που μπορεί να πέθανε ή όχι και αν πέθανε να τον σκότωσαν τα περισσότερα από τα πρόσωπα του μυθιστορήματος. Ανοίγοντας εντυπωσιακά, με τις παραισθήσεις ενός καθωσπρέπει κυρίου που καπνίζει όποιο σε ένα καταγώγιο, το μυθιστόρημα συνεχίζει σε τόνο ανάλαφρο όσο και απειλητικό: μια τριανταφυλλένια «Ψιψίνα» γίνεται το μήλον της Εριδος μεταξύ τριών ανδρών, ενώ στην κλειστή κοινωνία του Κλόστερχαμ τα πρόσωπα αυξάνονται και πληθύνονται και οι μεταξύ τους σχέσεις περιπλέκονται.

Το 1869, όταν γράφει το κύκνειο άσμα του, ο Ντίκενς βρίσκεται στη δύση του βίου του. έχει χωρίσει με τη γυναίκα του και ζει

με την ερωμένη του, έχοντας επιζηήσει αμφότεροι από ένα τρομερό σιδηροδρομικό δυστύχημα λίγα χρόνια πριν. Οι δημόσιες αναγνώσεις του σε Αγγλία και Αμερική συνεχίζονται και ζει, κρυφά, μια παθιασμένη σχέση με τη νεαρή πθοποιό Ελεν Τέρναν, με την οποία είχε γνωριστεί από το 1857, μια σχέση που η υποχρεωτική της μυστικότητα τον εξοντώνει. Όλα αυτά σκοτεινιάζουν ακόμη περισσότερο τα τελευταία έργα του, πολλαπλασιάζοντας τους απειλητικούς χαρακτήρες που φέρνουν στο φως κρυμμένα μυστικά. Έτσι, στο «Μυστήριο του Εντουίν Ντρουντ» ο δολοφόνος του Ντρουντ, αν υπάρχει δολοφονία, μπορεί να είναι ο αρχιμουσικός κληδόνος του, ο επίσης ανταγωνιστής του για την καρδιά της Ρόζας Νέβιλ Λάντλες. Για να μη μιλήσουμε για τη γριά με το όπιο, που ακούει τα παραμιλλιά όλων των πελατών της – και σε αντίθεση με τον Τζάσπερ φαίνεται να τα αποκρυπτογραφεί.

Ο Ντίκενς μάς αφίνει με την απορία, αλλά δεν μας απογοητεύει. Στις μισές αυτές σελίδες του μυθιστορήματος, απολαμβάνουμε πρόσωπα και τοπία φιλοτεκνημένα με τη μοναδική του τέχνη, η μια ιστορία όπως πάντα σφιχτή και πλούσια, με διάφορα πρόδρομα σημεία σκορπισμένα στις λεπτομέρειές της. Αξιανάγνωστο λοιπόν το μυθιστόρημα, είναι επίσης επικίνδυνο: ο αναγνώστης κινδυνεύει να προστεθεί στον μακρύ κατάλογο όλων εκείνων που αναζητούν έκτοτε τη λύση του μυστηρίου, συγγραφέων και μη. Μια εμμονή παραπάνω όμως δεν έβλαψε ποτέ κανέναν.

Charles Dickens
Ο Ζοφερός οίκος
Μετ. - Εισ.: Κλαίρη Παπα
Εκδ. Gutenberg

Κάρολος Ντίκενς
Το μυστήριο του Εντ
Μετ.: Αθηνά Κακούρη
Εκδ. Εστία